

Niet te geloven!

Teksten over de Eucharistie

Niet te geloven!

Teksten over de Eucharistie

bijeengebracht door
Régis de la Haye, diaken

KORT BESTEK 24

DE BOOG

Betsaida

Voor enkele aanverwante titels,
zie aan het einde van het boek.

Niet te geloven! Teksten over de Eucharistie

Bijeengebracht door Régis de la Haye

© 2020 Régis de la Haye

© 2020 Uitgeverij De Boog, info@deboog.nl, www.deboog.nl
Uitgeverij Betsaida, info@betsaida.org, www.betsaida.org

Correspondentieadres Uitgeverij De Boog:

Herenstraat 41, 3512 KB UTRECHT

Correspondentieadres Uitgeverij Betsaida:

Papenhulst 4, 5211 LC 's HERTOGENBOSCH

ISBN 97890-6257-116-1

NUR 707

Inhoud

Inleiding	9
Uit de Eerste Brief van Paulus aan de christenen van Korinthe 11,17-29 (jaren 50)	11
Uit het Evangelie volgens Johannes 6,1-71 (circa 90-100)	12
Uit de brief van Ignatius, bisschop van Antiochië (circa 107), aan de Smyrneërs	15
Uit de Didachè of Leer van de Twaalf Apostelen (ca. 110)	16
Uit het Verweerschrift van Justinus de Martelaar (circa 150)	16
Uit het Tractaat van Ireneüs, bisschop van Lyon († ca. 202) “Tegen de Dwalingen”	18
Uit het Tractaat van Cyprianus, bisschop van Carthago († 258), over het Onze Vader	20
Uit de verhandeling van Hilarius, bisschop van Poitiers († 367), over de Drieëenheid	21
Uit de onderrichtingen van Cyrillus, bisschop van Jeruzalem († 386 of 387), voor de pasgedoopten	22
Uit de verhandeling van Ambrosius, bisschop van Milaan († 397), over de Sacramenten	24
Uit de verhandeling van Ambrosius, bisschop van Milaan († 397), over de Geheimen	27
Uit een preek van Gaudentius, bisschop van Brescia (ca. 406)	29
Uit preken van Johannes Chrysostomos, aartsbisschop van Constantinopel († 407)	32

Uit de Belijdenissen van Augustinus, bisschop van Hippo († 430)	33
Uit een preek van Augustinus, bisschop van Hippo († 430)	34
Uit preken van Augustinus, bisschop van Hippo († 430)	35
Uit een preek toegeschreven aan Cyrillus, bisschop van Alexandrië († 444)	37
Uit een preek van Paus Leo de Grote († 461)	38
Uit een verhandeling van Fulgentius, bisschop van Ruspe († 532 of 533)	38
Uit de verhandeling ‘Tegen Fabianus’ van de H. Fulgentius, bisschop van Ruspe († 533)	40
Uit de onderrichtingen van de H. Columbanus, abt van Luxeuil († 615)	42
Uit het commentaar van Beda de Eerbiedwaardige († 735) op het boek Genesis	42
Uit de verhandeling van Johannes Damascenus († vóór 754) tegen hen die de ikonen smaden	43
Uit het tractaat van Paschasius Radbertus, abt van Corbie (831)	43
Uit een tractaat van Willem, abt van Saint-Thierry († 1148)	44
Uit een preek van Bernardus, abt van Clairvaux († 1153) over het Hooglied	45
Uit het commentaar van Thomas van Aquino († 1274) op het evangelie van Johannes	45
Uit het commentaar van Albertus de Grote, bisschop en kerkleraar († 1280), op het evangelie van Lucas	47

De hymne Lauda Sion Salvatorem van Thomas van Aquino († 1274)	48
De hymne Pange lingua van Thomas van Aquino († 1274)	51
Hymne Adoro te	53

Teksten

Uit de Eerste Brief van Paulus aan de christenen van Korinthe 11,17-29 (jaren 50)

Nu ik bezig ben voorschriften te geven, moet ik er tevens mijn afkeuring over uitspreken, dat gij uw bijeenkomsten houdt op een wijze die u meer kwaad dan goed doet. Om te beginnen hoor ik dat zich op de samenkomsten van uw gemeente partij-schappen manifesteren en ik ben geneigd het te geloven: onenigheden zijn nu eenmaal onvermijdelijk, als moet blijken wie van uw leden betrouwbaar zijn. Zoals gij nu samenkomt, kan er geen sprake zijn van ‘de maaltijd des Heren’, want ieder nuttigt bij het eten zijn eigen maaltijd, met het gevolg dat sommigen honger lijden en anderen dronken zijn. Gij hebt toch huizen om te eten en te drinken? Of minacht gij de gemeente Gods en wilt gij hen die niets hebben beschaamd maken? Wat moet ik hierop zeggen? Kan ik u prijzen? Op dit punt zeker niet.

Zelf heb ik immers van de Heer de overlevering ontvangen die ik u op mijn beurt heb doorgegeven, dat de Heer Jezus in de nacht waarin Hij werd overgeleverd, brood nam, en na gedankt te hebben, het brak en zeide: “Dit is mijn lichaam voor u. Doet dit tot mijn gedachtenis.” Zo ook na de maaltijd de beker, met de woorden: “Deze beker is het nieuwe verbond in mijn bloed. Doet dit, elke keer dat gij hem drinkt, tot mijn gedachtenis.” Telkens als gij dit brood eet en de beker drinkt, verkondigt gij de dood des Heren, totdat Hij komt.

Wie dus op onwaardige wijze het brood eet of de beker van de Heer drinkt, bezondigt zich aan het lichaam en bloed des Heren. Wij moeten onszelf onderzoeken, voor we van het brood eten en uit de beker drinken. Wie eet en drinkt zonder het lichaam te onderkennen, eet en drinkt zijn eigen vonnis.

Naar de Willibrordvertaling, 1975

Uit het Evangelie volgens Johannes 6,1-71 (circa 90-100)

Daarna begaf Jezus zich naar de overkant van het meer van Galilea, bij Tiberias. Een grote menigte volgde Hem, omdat zij de tekenen zagen die Hij aan de zieken deed. Jezus ging de berg op en zette zich daar met zijn leerlingen neer. Het was kort voor Pasen, het feest van de Joden. Toen Jezus zijn ogen opsloeg en zag dat er een grote menigte naar Hem toekwam, vroeg Hij aan Filippus: “Hoe moeten wij brood kopen om deze mensen te laten eten?” – Dit zeide Hij om hem op de proef te stellen, want zelf wist Hij wel wat Hij ging doen. – Filippus antwoordde Hem: “Wil ieder ook maar een klein stukje krijgen, dan is voor tweehonderd denariën brood nog te weinig.” Een van zijn leerlingen, Andreas, de broer van Simon Petrus, merkte op: “Er is hier wel een jongen met vijf gerstebroden en twee vissen, maar wat betekent dat voor zo’n aantal?” Jezus echter zei: “Laat de mensen gaan zitten.” Er was daar namelijk veel gras. Zij gingen dan zitten; het aantal mannen bedroeg ongeveer vijfduizend. Toen nam Jezus de broden en na het dankgebed gesproken te hebben, liet Hij ze uitdelen onder de mensen die daar zaten, alsmede de vissen, zoveel men maar wilde. Toen ze verzadigd waren zei Hij tot zijn leerlingen: “Haalt nu de overgebleven brokken op om niets verloren te laten gaan.” Zij haalden ze op en vulden van de vijf gerstebroden twaalf manden met brokken, welke door de mensen na het eten overgelaten waren. Toen de mensen het teken zagen dat Hij gedaan had, zeiden ze: “Dit is stellig de profeet die in de wereld moet komen.” Daar Jezus begreep, dat zij zich van Hem meester wilden maken om Hem mee te voeren en tot koning uit te roepen, trok Hij zich weer in het gebergte terug, geheel alleen.

Toen het avond werd, daalden zijn leerlingen naar het meer af. Zij gingen scheep en zetten koers naar de overkant van het meer, in de richting van Kafarnaüm. Toen de duisternis reeds was ingevallen, was Jezus nog niet bij hen gekomen. Het meer

werd woelig, want er stond veel wind. Na ongeveer vijftientig of dertig stadiën geroeid te hebben zagen zij Jezus te voet over het meer tot vlak bij de boot komen en zij werden bevreesd. Maar Jezus sprak tot hen: “Ik ben het, weest niet bang.” Zij wilden Hem aan boord nemen, maar vlak daarop bereikte de boot de kust, waarheen zij op weg waren.

Het volk dat aan de ene kant van het meer was gebleven, had gezien dat daar maar één bootje gelegen had en Jezus niet met zijn leerlingen was sloop gegaan, maar zijn leerlingen alleen waren vertrokken. De volgende dag echter kwamen er bootjes uit Tiberias dichtbij de plaats waar men het brood had gegeten na het dankgebed van de Heer. Toen de mensen bemerkten dat noch Jezus noch zijn leerlingen daar waren, gingen zij in de boten en voeren in de richting van Kafarnaüm op zoek naar Jezus. Zij vonden Hem aan de overkant van het meer en zeiden: “Rabbi, wanneer bent U hier gekomen?” Jezus nam het woord en zeide: “Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: Niet omdat gij tekenen gezien hebt, zoekt ge Mij, maar omdat gij van de broden hebt gegeten tot uw honger was gestild. Werkt niet voor het voedsel dat vergaat, maar voor het voedsel dat blijft om eeuwig te leven en dat de Mensenzoon u zal geven. Op Hem immers heeft de Vader, God zelf, zijn zegen gedrukt”. Daarop zeiden zij tot Hem: “Welke werken moeten wij voor God verrichten?” Jezus gaf hun ten antwoord: “Dit is het werk dat God van u vraagt: te geloven in Degene, die Hij gezonden heeft.” Zij zeiden tot Hem: “Wat voor teken doet Gij dan wel, waardoor wij kunnen zien dat wij in U moeten geloven? Wat doet Gij eigenlijk? Onze vaders hebben het manna gegeten in de woestijn, zoals geschreven staat: Brood uit de hemel gaf hij hun te eten.” Jezus hernam: “Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: wat Mozes u gaf was niet het brood uit de hemel; het echte brood uit de hemel wordt u door mijn Vader gegeven; want het brood van God daalt uit de hemel neer en geeft leven aan de wereld.” Zij zeiden tot Hem: “Heer, geef ons altijd dat brood.” Jezus sprak tot hen: “Ik ben het brood des levens: wie tot Mij komt zal geen honger meer hebben, en wie in Mij gelooft, zal nooit meer dorst krijgen. Maar Ik zei u

reeds, dat, hoewel gij Mij hebt gezien, gij toch niet gelooft. Al wat de Vader Mij geeft, zal tot Mij komen, en wie tot Mij komt, zal Ik niet buitenwerpen. Ik ben immers uit de hemel neergedaald, niet om mijn eigen wil te doen, maar de wil van Hem die Mij gezonden heeft; en dit is de wil van Hem die Mij gezonden heeft, dat Ik niets van wat Hij Mij gegeven heeft verloren laat gaan, maar het doe opstaan op de laatste dag. Dit is de wil van mijn Vader, dat ieder die de Zoon ziet en in Hem gelooft, eeuwig leven bezit; en ik zal hem doen opstaan op de laatste dag.”

De Joden morden over Hem, omdat Hij gezegd had: “Ik ben het brood dat uit de hemel is neergedaald,” en zij zeiden: “Is dit niet Jezus, de zoon van Jozef, en kennen wij zijn vader en moeder niet? Hoe kan Hij dan zeggen: Ik ben uit de hemel neergedaald?” Maar Jezus sprak tot hen: “Mort toch niet onder elkaar. Niemand kan tot Mij komen, als de Vader die Mij zond, hem niet trekt; en Ik zal hem doen opstaan op de laatste dag. Er staat geschreven bij de profeten: En allen zullen door God onderricht worden. Al wie naar de leer van de Vader geluisterd heeft, komt tot Mij. Niet dat iemand de Vader gezien heeft, alleen Degene die uit God is, heeft de Vader gezien. Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: wie gelooft, heeft eeuwig leven.

Ik ben het brood des levens. Uw vaderen, die het manna gegeten hebben in de woestijn, zijn niettemin gestorven; maar dit brood daalt uit de hemel neer, opdat wie er van eet niet sterft. Ik ben het levende brood dat uit de hemel is neergedaald. Als iemand van dit brood eet, zal hij leven in eeuwigheid. Het brood dat Ik zal geven, is mijn vlees, ten bate van het leven der wereld.” De Joden geraakten daarover met elkaar in twist en zeiden: “Hoe kan Hij ons zijn vlees te eten geven?” Jezus sprak daarop tot hen: “Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: als gij het vlees van de Mensenzoon niet eet en zijn bloed niet drinkt, hebt gij het leven niet in u. Wie mijn vlees eet en mijn bloed drinkt, heeft eeuwig leven en Ik zal hem doen opstaan op de laatste dag. Want mijn vlees is echt voedsel en mijn bloed is echte drank. Wie mijn vlees eet en mijn bloed drinkt, blijft in Mij en Ik in hem. Zoals Ik door de Vader die leeft, gezonden

ben en leef door de Vader, zo zal ook hij die Mij eet, leven door Mij. Dit is het brood, dat uit de hemel is neergedaald. Het is niet zoals bij de vaderen, die gegeten hebben en niettemin gestorven zijn: wie dit brood eet, zal in eeuwigheid leven.” Dit zei Jezus bij zijn onderricht in de synagoge van Kafarnaüm.

Toen zij dit hoorden, zeiden velen van zijn leerlingen: “Deze taal stuit iemand tegen de borst. Wie kan daar naar luisteren?” Maar Jezus, die uit zichzelf wist dat zijn leerlingen daarover morden, vroeg hun: “Neemt gij daar aanstoot aan? Als gij dan de Mensenzoon ziet opstijgen naar waar Hij vroeger was ...? Het is de geest die levend maakt, het vlees is van geen nut. De woorden die Ik tot u gesproken heb, zijn geest en leven. Maar er zijn er onder u, die geen geloof hebben.” – Jezus wist inderdaad van het begin af aan wie het waren die niet geloofden en wie Hem zouden overleveren –. Hij voegde er aan toe: “Daarom heb Ik u gezegd, dat niemand tot Mij kan komen, als het hem niet door de Vader gegeven is.” Tengevolge hiervan trokken velen van zijn leerlingen zich terug en verlieten zijn gezelschap. Waarop Jezus aan de twaalf vroeg: “Wilt ook gij soms weggaan?” Simon Petrus antwoordde Hem: “Heer, naar wie zouden wij gaan? Uw woorden zijn woorden van eeuwig leven en wij geloven en weten dat Gij de Heilige Gods zijt.” Jezus gaf hun ten antwoord: “Heb Ik u niet uitgekozen, twaalf in getal? En toch is een van u een duivel.” Hiermede doelde Hij op Judas, de zoon van Simon Iskariot, want deze zou Hem overleveren: een van de twaalf.

Naar de Willibrordvertaling, 1975

Uit de brief van Ignatius, bisschop van Antiochië (circa 107), aan de Smyrneërs

[De doceten] onthouden zich van de Eucharistie en het gebed, omdat ze niet belijden dat de Eucharistie het vlees is van onze

Heer Jezus Christus, die heeft geleden voor onze zonden en die de Vader in zijn goedheid heeft opgewekt.

Uit de Brief van Ignatius aan de Smyrneërs, VII, 1, in: Karl Bihlmeyer (ed.), Die apostolischen Väter, I (Tübingen 1956), p. 108.

Uit de Didachè of Leer van de Twaalf Apostelen (ca. 110)

Laat niemand eten of drinken van uw Eucharistie, behalve zij die gedoopt zijn in de naam van de Heer. Want daarover heeft de Heer gezegd: “Geef het heilige niet aan de honden” (Matteüs 7,6).

Didachè, c. 9,5, in: Karl Bihlmeyer (ed.), Die apostolischen Väter, I (Tübingen 1956), p. 6.

Uit het Verweerschrift van Justinus de Martelaar (circa 150)

Wij nu brengen hem die zich heeft laten overtuigen en die er mee ingestemd heeft, na hem aldus te hebben gebed, naar de broeders – zoals wij ze noemen – op de plaats waar deze verzameld zijn. Daar storten wij gemeenschappelijk gebeden voor ons zelf en hem die de verlichting deelachtig geworden is, en voor alle anderen, waar ze zich ook bevinden. Dat doen wij met grote vurigheid, opdat wij, na de waarheid te hebben leren kennen, waardig bevonden worden ook in onze daden mensen te blijken die goed leven, de geboden onderhouden en zo het eeuwig heil verwerven. Wij begroeten elkaar met een kus na beëindiging van het gebed. Vervolgens wordt aan de voorganger van de broeders brood en een beker met water en wijn

aangeboden. Deze neemt het aan en zendt lof en verheerlijking opwaarts naar de Vader van het Heelal, door de naam van de Zoon en de Heilige Geest, en zegt een lang Dankgebed voor de gunst dat wij door Hem deze gaven waardig gekeurd zijn. Heeft hij de gebeden en de dankzegging beëindigd, dan betuigt heel het aanwezige volk zijn instemming met het woord “Amen”. Dat Amen betekent in het Hebreeuws ‘het geschiede’. Heeft de voorganger de Dankzegging uitgesproken en heel het volk zijn instemming betuigd, dan delen zij die bij ons diakens heten aan ieder van de aanwezigen uit van het brood, de wijn en het water, waarover de dankzegging uitgesproken is, en brengen daarvan ook aan hen die niet aanwezig waren.

Dit voedsel draagt bij ons de naam Eucharistie. Niemand anders mag hieraan deelhebben, dan hij die gelooft dat onze leer waar is, die gedompeld is in het bad tot vergeving der zonden en tot wedergeboorte, en die zijn leven volgens de overlevering van Christus inricht. Want wij nemen deze gaven niet als gewoon brood en gewone drank. Maar zoals onze Verlosser Jezus Christus vlees en bloed aannam omwille van ons heil, toen Hij door het Woord van God vlees werd, zo werd ons geleerd dat het voedsel dat onder dankzegging door het gebed van zijn woord gewijd is, en waarmee ons vlees en bloed krachtens verandering gevoed wordt, vlees en bloed is van die vleesgeworden Jezus. Want de Apostelen hebben in de door hen geschreven gedenkschriften die Evangelies heten, overgeleverd dat hun aldus was opgedragen: Jezus had het brood genomen en na dankzegging als volgt gesproken: “Doet dat tot Mijn gedachtenis, dit is Mijn Lichaam”. En evenzo had Hij de beker genomen, en na dankzegging aldus gesproken: “Dit is Mijn Bloed”. En alleen hun had Hij ervan meegedeeld.

Justinus de Martelaar, Eerste apologie, c. 65-66, in: *Patrologia Græca* 66, col. 427-430. Vertaling naar: Twee apologeten uit het vroege christendom. Justinus en Athenagoras, vertaald, ingeleid en toegelicht door dr. G.J.M. Bartelink (Kampen 1986), p. 81-82.

